

PUBLIKACIJOS

DOMAS KAUNAS

Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, Universiteto 3, 2734 Vilnius, Lietuva

ARCHYVINIAI DOKUMENTAI APIE MAŽOSIOS LIETUVOS
SENOSIOS RAŠTIJOS IR SPAUDOS DARBUOTOJUS

Lietuviškos knygos 450 metų sukaktis skatina daugiau dėmesio skirti mūsų raštijos ir spaudos pradžiai. Tačiau jos tyrinėjimų neįmanoma praplėsti be naujų šaltinių paieškos ir pristatymo mokslo bendruomenei. A. Kulviečio, S. Rapolionio, M. Mažvydo ir pirmosios lietuviškos knygos sąsajos su Karaliaučiumi istorikus savaime nukreipia į buvusios Prūsijos kunigaikštystės ir karalystės archyvus. Nemažai jų medžiagos jau publikuota XVIII–XIX a. (ypač D. H. Arnoldto, G. Chr. Pisanskio, F. A. Meckelburgo, K. Lohmeyerio, T. Wotschkės, P. Schwenkės), šiek tiek – ir mūsų laikais (V. Biržiškos, A. Jovaišo, L. Gineičio, J. Tumelio). Suprantama, kad vokiečių mokslininkai stengėsi panaudoti vokiečių knyginkystės raidą atskleidžiančius šaltinius, todėl lietuvių knygotyrai svarbių duomenų juose pateikta nedaug. Tačiau tiek vokiečių, tiek lietuvių, tiek ir kitų buvusios Prūsijos tautų knygos istorijai gana didelę reikšmę turi archyviniai šaltiniai, charakterizuojantys bendrąją raštijos darbuotojų gyvenimo, knygų leidybos, poligrafijos, platinimo ir funkcionavimo ano meto visuomenėje būklę. Taip šiai publikacijai ir buvo parinkti keli raštai, teikiantys papildomų duomenų A. Kulviečio biografijai, apibūdinantys pirmosios lietuviškos knygos spaustuvininko Hanso Weinreicho ir jo įpėdinių, taip pat susietų su lietuviškąja knyga, darbo sąlygas bei poligrafijos mastų augimo ir plitimo Mažajoje Lietuvoje kliūtis.

Visi spausdinami dokumentai paimti iš valstybinio Prūsijos kultūros palikimo slaptojo archyvo Berlyne, kuriame laikomi Antrojo pasaulinio karo pabaigoje iš Karaliaučiaus išgabenti archyvai. Tekstus vertė prof. E. Gudavičius, prof. L. Petravičius ir lektorė L. Citavičiūtė, tekstus transkribavo prof. E. Gudavičius, Heidelbergo universiteto filologai (tarpininkaujant A. Herrmannui), vokiečių kalbininkas Dr. F. Hinzė iš Berlyno ir vilnietė M. Tupčiauskaitė–Rago-

žina. Šiems talkininkams ir minėtojo archyvo vadovams, leidusiems paskelbti rankraščius, širdingai dėkojame.

1.

Serenissime princeps potentissimeque rex, domine clementissime. Post humillimam tam debitam nostrorum seruitiorum commendationem cupimus S[acrae] R[egiae] M[aiestati] V[estrae] – nomine et commissione ill[ustrissi]mi principis ducatus Prussie, domini nostri obseruandissimi, – non latere. Postquam doctor Abrahamus, R[egiae] M[aiestatis] V[estrae] natus subditus incliti magni ducatus Lituaniae, modo vero dicti ill[ustrissi]mi principis seruitio obstrictus, vir eruditione haud vulgaris alijsque preclaris virtutibus praeditus, intellexerat eundem ill[ustrissimu]m principem nos ad S[acrami] R[egiam] M[aiestatem] V[estram] destinare constituisse, eidem ill[ustrissi]mo principi humiliter supplicauit, ut sua ill[ustrissi]ma D[ominatio] vellet certa quadam et secreta intercessionem per nos, destinatos nuntios, illum apud S[acram] R[egiam] M[aiestatem] V[estram] commendare ac significare, quod ille idem Abrahamus absque villo suo demerito hactenus per aliquod tempus se extra dictum magnum ducatum, dulcissimam suam patriam, paternosque et hereditarios lares continere coactus sit, quam humillime suo nomine supplicando, ut S[acra] R[egia] M[aiestas] V[estra] pro sua natiua regia virtute ac pietate in innocentes et fideles subditos suos dignetur¹ eum vna cum matre sua, extremo senio confecta, ac bonis suis paternis et hereditarijs in regiam suam protectionem suscipere et susceptum retinere, prout hoc latinis [literis] in eadem sua supplicatione continebatur. Quandoquidem ill[ustrissi]mus princeps noster haud immerita suis fidelibus seruitoribus semper cupivit fore consultum suaque ill[ustrissi]ma D[ominatio] ante hac ad dicti doctoris Abrahami instantiam apud S[acram] seniore R[egiam] M[aiestatem] ad faustissimas celeberrimasque R[egiae] M[aiestatis] V[estrae] nuptias pro eodem similiter intercesserit ac desuper votuum clementissimumque a seniore R[egia] M[aiestate] obtinuerit responsum, ut R[egia] S[acra] M[aiestas] promitteret ad amplissimos ordines huius incliti magni ducatus scribi demandare, ut eundem doctorem Abrahamum in eodem magno ducatu libere morari, ire ac redire permetterent, non potuit sua

¹ Šioje vietoje virš eilutės įrašyta: *nae* (galbūt – *uae*).

ill[ustrissi]ma D[ominatio] dicti Abrahami precibus non clementer annuere. Quare nos, immeriti oratores et nuntij, – ex prefati ill[ustrissi]mi principis commissione eiusdem ill[ustrissi]me D[ominationis] sue – prefati doctoris Abrahami nominibus S[acram] R[egiam] M[aiestatem] V[estram] supplicamus quam humillime et instantissime, vt S[acra] quoque R[egia] V[estra] M[aiestas] ex singulari sua regia clementia dignetur benignissime concedere, vt sepe dicto doctori Abrahamo licebit sub R[egiae] M[aiestatis] V[estrae] sacris diplomatibus seu litteris autenticis et sigillatis ac regia sua protectione libere absque vllo discrimine et impedimento corporis et rerum suarum dictam charissimam suam patriam, parentem paternosque lares, quando et quotiescumque sibi opus et oportunum fuerit, imuisere illicque moram ire redireque, fructusque paternae suae hereditatis absens presens percipere possit et valerit, nobisque easdem litteras liberi commeatus seu pastus tradi facere eidem perferendas, quod noster colendissimus summo studio, nos vero vna cum dicto Abrahamo subditissimis seruitijs nostris erga eandem R[egiam] M[aiestatem] V[estram] promereri recompensareque tendebimus.

S[acrae] R[egiae] M[aiestatis] V[estrae]

humillimi subditi et seruitores

Andreas Ruppe, capitaneus caymen[sis]

Johannes Rohmuller

Vertimas

Šviesiausiasis valdove ir galingiausiasis karaliau, maloningiausiasis pone. Nuolankiausiai pareiškę taip privalomą mūsų tarnystę, trokštame jūsų šventajai karališkajai didenybei – šviesiausiojo Prūsijos kunigaikštystės valdovo, mūsų gerbtiniausiojo pono, vardu ir pavedimu – atsiverti. Po to, kai daktaras Abraomas, jūsų karališkosios didenybės įgimtas išymiosios didžiosios Lietuvos kunigaikštijos valdiny, tikrai minėtojo šviesiausiojo valdovo tarnyba užsiėmęs, išsimokslinimu visai necilinis ir kitomis puikiausiomis savybėmis pasižymintis vyras, sužinojo tąjį šviesiausiąjį valdovą nutarus siųsti mus pas jūsų šventąją karališkąją didenybę, tojo šviesiausiojo valdovo nužemintai prašė, idant jo šviesiausioji ponybė teiktusi per mus, kaip nors tikrai ir atskirai tarpininkaudamas,

jį pristatyti ir pažymėti, kad jis, tasai Abraomas, kuo nors visai nenusikaltęs kažkurį laiką iki šiol yra priverstas gyventi už minėtosios didžiosios kunigaikštijos, savo mieliausiosios tėvynės, ribų bei ne prie tėvų ir senelių namų židinio, dėl to nuolankiausiai savo vardu maldaudamas, kad jūsų šventoji karališkoji didenybė savo įgimtuju karališkuoju gerumu ir palankumu nekaltiesiems bei ištikimiesiems savo valdiniams teiktųsi ji kartu su jo sunkiausios senatvės prislėgta motina ir jo tėvoniniu bei paveldimu dvaru paimti savo karališkojon globon ir paimtą laikyti, kaip tai lotynišku raštu tuo pačiu jo prašymu išdėstyta. Kadangi mūsų šviesiausiasis valdovas savo ištikimiesiems tarnams visados troško už jų nuopelnus būti atidus ir jo šviesiausioji ponybė prieš tai, prašomas minėtojo daktaro Abraomo, jūsų karališkosios didenybės laimingųjų ir garsiųjų vedybų metu prieš vyresniąją šventąją karališkąją didenybę dėl to paties taip pat tarpininkavo ir dėl to gavo iš vyresniosios karališkosios didenybės tam skirtą ir maloningiausią atsakymą, kur šventoji karališkoji didenybė pažadėjo liepsias parašyti šios įžymiosios didžiosios kunigaikštijos luomams, kad leistų tajam daktarui Abraomui toje didžiojoje kunigaikštijoje laisvai būti, atvykti ir sugrįžti, negalėjo jo šviesiausioji ponybė į minėtojo Abraomo prašymą neatsižvelgti. Todėl mes, neverti kalbėtojai ir pasiuntiniai, – pavedus minėtojo to paties valdovo jo šviesiausiajai ponybei, – minėtojo daktaro Abraomo vardu kuo nuolankiausiai ir primygtiniausiai meldžiame jūsų šventosios karališkosios didenybės, idant šventoji ir karališkoji jūsų didenybė savo išskirtiniu karališkuoju maloningumu maloningiausiai teiktųsi: leisti, kad daug minėtas daktaras Abraomas galėtų, saugomas jūsų karališkosios didenybės pašvęstųjų diplomų ar autentiškų ir antspauduotų raštų bei jų karališkosios globos, laisvai niekaip nevaržomas ir asmeniškai bei savo reikalais netrukdomas minėtąją savo brangiausiąją tėvynę, gimdytoją ir namų židinį, kuomet ir kiek jam reikės bei bus patogų, pamatyti ir galėtų bei pajėgtų ten būti ir grįžti, savo tėvoninio paveldo vaisius būdamas ir nebūdamas gauti, ir pavesti mums gauti tuos jam perduotinius laisvo apsirūpinimo bei išlaikymo raštus, ką mūsų globotinis didžiausiu uolumu, o mes kartu su minėtuju Abraomu mūsų atsidavusia tarnyste tai jūsų karališkajai didenybei pelnyti ir atlyginti stengsimės.

Jūsų šventosios karališkosios didenybės nuolankūs valdiniai ir tarnai

Andreas Ruppe, Kaimių seniūnas
Johannes Rohmuller

Den edlen vnd erennesten mein gnedigsten Hern, des Hertzogen in Preussen hanegelassenn vnd verordenten Rethen zu Konigsperrgk, meinen besondern gunstigen, lieben Hern

Mein freuntwillig Dienste in alleweg zuuor. Edele vnd erenneste, besondre gunstige, lieben Herren. Euer herligkeiten Schreiben des hochgebornen Doctor Abrahams Knaben halben, so ime aus dem Particular entlauffen, den 20 Januarij an mich ausgegangen, hab ich empfangen vnd nach demselben Knaben in der Stadt Thilsit geforschet vnd erfahren, das ein sollicher Knab, wie euer Schreiben vermeldet und anzeigt, vf den 20 Tag Januarij zur Thilsit in Margkt gewesen ist vnd bey etlichen gelerten tapfer in lateinischer Sprach Zerung gebeten vnd angezeugt hat, wie er das seine im Particular zu Konigsperrgk vorstudirt hab, vnd im nach Littawen in sein Patria mehr verlagk zu Studio zuholen wandere. Vff sollich zimlich Anzeugen vnd Bitt ist dem Knaben Zerung gereicht vnd sein Hinterlist nicht vermeroke worden. Solliche hab v[nd] h[ier] auf ir Schreiben darnach sich gemelt hochgelert doctor Abraham zurichten, gutter Meynung zu Antwort nicht müssen verhalten. Dat[um] Thilsit, am letzten [Tag] Januarij 1543.

Moritz von Pers [...]¹
Burggraf zur Tilsit

[Aktenvermerk:] Moritz vonn Perschband, Burggraff zur Tilsit, schreibt doctor Abrahams Knabens hal[ber], Ivr[gen] E. darumb gibt. Da[tum] in²Tilsit, d[en]² letz[ten]² [...]²

A. ylin.

[Aktenvermerk:] Supple[me]n[tum] in doctor Abrahams Sachen an d[en] Jurgen E. und D
Registen
Soll anonirt

Vertimas

Kilmingiesiems ir garbingiausiesiems mano maloningiausiesiems ponams, Prūsijos hercogo įgaliotiems ir paskirtiems Karaliaučiaus tarėjams, mano ypač maloningiems, mieliems ponams

Pirmiausiai mano draugiškas pasitarnavimas visais atvejais. Kilmingieji ir garbingiausieji, ypač maloningi, mieli ponai, Jūsų ponybių raštą dėl kilmingojo daktaro Abraomo berniuko, iš partikuliario pabėgusio, man išsiųstą sausio 20-ąją esu gavęs ir dėl to berniuko Tilžės mieste teiravęsis bei patyręs, kad toks berniukas, kaip jūsų raštas praneša bei rodo, sausio 20 dieną Tilžėje, turguje, yra buvęs ir iš kai kurių mokytojų gera lotynų kalba valgyti prašęs bei parodęs, kad jis savo žinias Karaliaučiaus partikuliare yra įgijęs bei jam labiau rūpėję nuvykti į Lietuvą, savo tėvynę, mokslų pasipildyti. Į tokius parodymus bei prašymus berniukui duota maisto ir jo gudrybių nepadaugėjo. Tai galiu į jūsų raštą pranešti didžiai mokytajam daktarui Abraomui perduoti, geros nuomonės atsakant nereikia nusišėti. Duota Tilžėje, paskutinę sausio dieną, 1543.

Moritz von Pers [...]¹

Tilžės pilininkas

[Dorsalinis užrašas XVI a. II p.–XVII a. pr. rašysena:] Moritz vonn Perschband, Tilžės pilininkas, rašo dėl daktaro Abraomo berniuko, pateikia dėl to Jurgenui E.

Duota Tilžėje, paskutinę [...]²

[Dorsalinis užrašas XVII a. I p. rašysena:] Papildymas daktaro Abraomo reikalais Jurgenui E. ir D.

Registras

Turi būti anotuotas

Pirmojo ir antrojo laiško šaltinis: Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, Berlin (toliau – GStaPK). XX. HA. EM. Tit. 139 c. II. Nr. 17. Bl. 1ʳ–4ʳ.

¹ Įrašo defektas dėl skylės popieriuje.

² Žodžiai ant sulenkimo ir sunkiai perskaitomi.

Dem Durchleuchtigisten, hochgeborrnn Fursten vnd hern, hern Albrechtenn, Marggraffen zw Brandenburgk vnd In Prewßen etc. Hertzogk etc., meinem Gnedigistenn hern.

Durchleuchtigister, hochgeborner furst. E. f. g. sein mein vnderthenige, verpflichtte vnd gantz willige dinst zuuoran bereitt. Gnedigister her.

Es hat mir der her Camermeister seins abwesens gesch[rieben], bej etzlichen kauffleutten vnd hendlern aufs aller schlewnigst gelt auffzwbringen vnd, wes ich deßelbigen bekom, dem herrn Burggraffen antzeigen aber zuantwurtten, welchs ich meins hechsten vleis vnd vermuegens gethan vnd gedachtem h[errn] Burggrafen vormeltt, das ich auff dits mall allenthalben sechshundertt Marek zw wegen hab brachtt, welcher mir beuholen, die selbigen E. f. g. ohne vertzug bej ainer vertrautten person zwzwschicken, hab auch aus verhinderung der kawffleutt solchs nichtt eher mwgen bej bringen. Derwegen ich Hanß Hornung solche 600 M. an Muntz vnd Geldt, wie ich daßelbig zuwegen hab bracht, woluerwartt vberantwurt hab. Wieuill ain Iglichs ist, haben E. f. g. aus eingelegttem zcettel zuuernemen.

Es hatt mir auch gedachter herr Burggraff beuolen, E. f. g. Gemahell, M[einer] g[nedigen] f[ürstin], Etzliche großer Rosinen, Corintichin vnd feigen zwbestellen vnd ohn allen vertzug dieselbigen Iren f. g. zuzuschicken. Hab derwegen hie allenthalben solchs alles zu wegen zwbringen vleis gehabt. So ist deßelbigen hie nichts guts zwbekommen. Hab derwegen ain wenig Rosinen vnd Corintichen Iren f. g. zur prob, so gutt dieselbigen hie sein, zwgeschickt. Es ist aber durch die kauffleutt zw Dantzig solch ding vorlangst bestellt, vnd wan daßelbig ankumbt, so solls iren f. g. vnuertzuegenlich zwgeschickt werden. Es haben mir E. f. g. Auch Newlicher zceitt sch[reiben] vnd beuelen laßen Etzlicher Gewurtz halben, dieselbigen E. f. g. kuche meister ohne vertzug zwzwschicken. Verhoff mich gentzlich, dieselbigen sollen vorlangst vberantwurt sein, dan ich alhie dem kuchenschreiber solche vor xiiij tagen vberantwurt habe. Vnd was derwegen Noch mangell gewest, hab ich Inen itzundt aber angezteigtt, daßelbig mitt itziger fur, so den zcimermann hinauff furt, zw zw Schicken. Ist der Mangell an den Secken vnd pewtteln, darein man Solche Gewurtz (wie der kuchemeister wais) vorwaren thut, gewestt vnd dieselbigen bej Sich hat, vnd

solche wurtz auff ain Eyllen In leine seck gestoßen, nicht dienen wollenn, dan dieselbigen woll verwartt wollen sein. Hab ich E. f. g. als Meinnem g[nedig]sten h[errn] antzuzeigen nicht wißen zuuerhaltten, dem ich mich auch In aller vnderthenikait beuhelen thu. Datum am xij Octobris Anno etc. xxxj.

E. F. G.

vndertheniger vnd gantz williger diener

Hans Weinreich

B[u]cheinschr[eiber] subscripsit.

Vertimas

Šviesiausiasis kilmingasis kunigaikšti. J. k. m. žinote mano nuolankią, sąžiningą ir paslaugią tarnybą jums. Maloningasis valdove.

Ponas kamermeisteris, jums nesant, parašė man įpareigodamas gauti iš kai kurių pirklių ir prekybininkų kuo greičiau pinigų ir tai, kiek aš jų gausiu, pranešti ponui pilininkui; tą aš su didžiausiu stropumu ir pagal išgales padariau ir minėtajam ponui pilininkui pranešiau, kad aš šį kartą surinkau šešis šimtus markių, ir jis man liepė juos J. k. m. nedelsiant per patikimą asmenį pasiųsti, dėl pirklių trukdymo to negalėjau anksčiau padaryti. Todėl aš Hansui Hornungui šiuos 600 M. monetomis ir pinigais tvarkingai perdaviau. Kiek tai sudaro, J. k. m. galite sužinoti iš pridėtos kortelės.

Minėtasis ponas pilininkas man taip pat liepė J. k. m. žmonai, m[ano] m[aloningajai] kunigaikščienei, užsakyti didelių razinų, korintų ir figų ir nedelsiant Jos k. m. pasiųsti. Visa tą aš pasistengiau padaryti. Tačiau čia negalima gauti gerų dalykų. Todėl pasiunčiau Jos k. m. truputį razinų ir korintų, kokių čia yra, išbandyti. Tačiau iš Dancigo pirklių tokių dalykų iš anksto užsakyta ir, kai jie ateis, Jos k. m. tučtuojau bus išsiųsta. J. k. m. taip pat neseniai man rašėte ir įsakėte nedelsiant pasiųsti prieskonių J. k. m. virėjui. Tikiuosi, kad jie jau seniai turi būti perduoti, kadangi aš čia virtuvės tarnautojui juos prieš 14 dienų atidaviau. O ko nebuvo, aš jums nurodžiau ir galėsiu tai, kai stalius ten keliaus, pasiųsti. Trūksta maišų ir krepšelių tokiems prieskoniams laikyti (tai žino virtuvės viršininkas) ir turi juos su savimi, tokius prieskonius paskubomis į lini-

nius maišus sukišo, bet jie netikę, nes juos reikia gerai sukrauti. Aš J. k. m.,
mano maloningajam valdovui, turiu tai pranešti ir pavedu save jums su di-
džiausiu nuolankumu.

Data: [15]31 m. spalio 12 d.

J. K. M. nuolankus ir paslaugus tarnas

Hans Weinreich

Raštininkas subscripsit

4.

Durchleuchtigster, Hochgepornner, Gnedigster Furst vnnd herr. Meynne
gantz vnderthenige, bereytwillige vnnd gehorsame dinste sein e[uer] f[ürstlichen]
g[naden] Ider zeit zuuorann bereyt. Gnedigster herr. Nachdem e. f. g. daß parti-
cular oder schule dem liebenn gothe zw ehrennn, erbreyttering seins heyligen
nahmenn vnd worts, danebenn zw nutz vnnd frommen dem gantzen Lande ant-
zurichtenn vnd zupfundirenn nicht geringenn vleyß furgewandt vnnd (goth lob)
also weyt gebracht, daß die Jugendt In derselbenn schule Inn guttenn künstenn
vnnd sitten ertzogenn vnnd vnterweyset werdenn, darauß dann ohne zweyffell
zuuerhoffen, daß dieselbe schule mit der zeit also zunehmen wirdt, daß auch
kurtzlich cynne hohe schule oder vniuersitet darauß zugewartenn. Demnach
will derselbenn schule eine druckerey (wie e. f. g. als der hochuerstendige furst
gnedigklich zuermessenn) hoch vonnöthen seynn. Dieweyll Ich aber vonn die-
sem Itzigen papiermacher zum drucken papier nach notturfft nicht bekommenn
wurde können, So wehr Ich fur mich vff meynn vncostenn eyn papiermülichenn
zuerbawen gesinnet. Derhalbenn gelanget an e. f. g. meynn gantz vnderthenigk
bittenn, dieselbe wollenn mir einen orth, dahin ein papiermülichen zuerbawenn
vnnd aufftzurichtenn, dauon Ich e. f. g. Jerlichenn einenn müglichen zynß able-
genn möchte, Ingnadenn gönnenn vnnd zulassenn, damit mir Im druckenn ke-
ynn papier mangellnn thet. Daß will Ich vmb e. f. g. als meynnen gnedigstenn
herrennn vnnd Landesfursten Inn aller vnderthenickeyt verdienenn etc.

E. F. G.

vndertheniger, williger vnnd gehorsamer

Hans Weynreich, Buchdrucker.

[Aktenvermerk:] Suplication Hansen Weinreichs, Buchdruckers etc.
Wills nicht thun; es sej an einer papir mulen genuegk etc.
Actum Neuenhauß, den 30. Julij 1543ten.

Vertimas

Šviesiausiasis, kilmingasis, maloningasis kunigaikšti ir valdove. Mano labai nuolanki, paslaugi ir klusni tarnyba j[ūsų] k[unigaikštiškajai] m[alonybei] jau žinoma iš ankstesnių laikų. Maloningasis valdove. Po to, kai J. k. m. padėjote nemažai pastangų įkurti partikuliara arba mokyklą Dievo garbei, kad labiau išplisėtų Jo šventas vardas bei žodis viso krašto labui, ir (dėkui Dievui) mokykla išaugo taip, kad jaunimas joje auklėjamas ir mokomas gerųjų menų ir papročių, ir, be abejo, reikia tikėtis, jog, laikui bėgant, toji mokykla taip išaugs, kad galima tikėtis ją tapsiant aukštąja mokykla arba universitetu. Taigi šiai mokyklai (kaip J. k. m., būdamas labai išmintingas kunigaikštis, teiksitės suprasti) bus labai reikalinga spaustuvė. Kadangi aš iš dabartinio popieriaus gamintojo spausdinimui popieriaus kiek reikia negalėčiau gauti, norėčiau savo lėšomis pasistatyti popieriaus malūną. Dėl šios priežasties siunčiu J. k. m. mano labai nuolankų prašymą, kad jūs paskirtumėte man vietą, kur aš galėčiau pasistatyti savo popieriaus malūną, už tai aš J. k. m. kas metai mokėsiu reikiamą mokestį, kad man spausdinant netrūktų popieriaus. Už tai aš būsiu J. k. m., mano maloningajam valdovui ir krašto kunigaikščiui, su didžiausiu nuolankumu dėkingas etc.

J. K. M. nuolankus, paslaugus ir klusnus
spaustuvininkas Hans Weinreich.

[Dorsalinis užrašas:] Hanso Weinreicho, knygų spausdintojo, prašymas etc.
Negalima padaryti; esą užtenka vieno popieriaus malūno etc. Actum Neuenhausas, 1543 m. liepos 30 d.

5.

Durchleuchtigster, hochgeborner furst, gnedigster her. Nach wunschung Gottes gnad, eines gluckseligen neuen Jars Sambt meinen verpflichten vnd bereithwilligen dinsten, die E. f. zuuor bereith sein. Gnedigster furst vnd herr.

Es dringet mich armen, alten E[uer] f[ürstlichen] g[naden] diner die hohe noth. der selbigen als M[einem] g[nedigen] h[errn] die In vnderthenigkeit furzutragen. Hoff zu dem lieben goth, vnd E. f. g. werden als der Cristlich vnd loblich landts furst bey mir armen, meiner hausfraw vnd clein kindle thun ansehen mit gnaden die alden, lang getanen, getreuen dinst, damit ich von Jugent auff E. f. g. Numer Inns 34 Jar bin zugetan gewest vnd noch gern bis In mein grueben solchs thun wolt. E. f. g. wolten mit g. behertzigen meinen grosen Jamer vnd schaden, den ich in vierdhalb Jarn zwei mall durch den Brandt, auch Bauhen, erlietten vnd ytzet letztlich vmb das mein gar gekommen, wie zuersehen, Auch numer alt, Schwach vnnd vnuermogent bin, mher zubauen, darzu das voring nicht bezahlt. Vnd damit ich mein hausfraw vnd kinder vff dits mein alter dest bas hett muegen behelffen, hab ich mit guther leuth alhie vnd zu Dantzick vff meins vettern, des Rendtmeisters, zuthun ein wenig zuhandeln angefangen mit Saltz vnd Cram werck, das mir die In 300 M[ark] vnd mher werdt, furgestreckt. Das alles, gnedigster furst vnd herr, ist mit dem andern hinweck, also das ich an disem nicht 20 M. werdt geredt. Aus dieser meiner bedrenglichen noth weis ich zu Niemants zuflucht dan zu dem lieben goth vnd euer f. g. Bitt der wegen dieselbigen In aller verpflichter vnderthenigkeit, E. f. g. wollen mit gnad ansehen mein, meins weibs vnd Kinder ehelent vnd vns die begnadigung, So E. f. g. vns zur Mumell haben mit gnad gegeben, wie E. f. g. hie beyligent zuersehen, das ich mein hausfraw vnd kinder dy alhie mocht bekommen, daneben, weil ich keine behausung ader wonung hie hab, mir wolltten Euer f. g. So gnedig erscheinen mit einer Steuer, damit ich die hie mitten mocht noch meiner gelegenheit. Was In diesem E. f. g. mit gnad thun wollen, setz ich In derselbigen gnedigen furstlichen wolgefallen, Trostlicher, vndertheniger hoffnung, E. f. g. werden mich armen, alten E. f. g. diner vnd vnderthan so nicht zum pettel stab gedeien lassen, Sonder mit gnad helffen, damit ich die zeit meins lebens (das ich zw goth hoff, der werde mich Ja nicht lang mher hie lassen, vnd nicht liebers woldt, dan das er mich noch seinem vetterlichen willen beraith zu sich het) wolt, ein vnderhaltung haben mocht etc.

Zum andern, dieweil mir vnd meiner hausfrauen E. f. g., wie sich die mit gnaden werden haben zuer Indern, ein erbfall gnediglich zugeben haben zugesagt vnd ich Numer durch den brandt verdorben vnd gleichwol, wie ermeldt, guthen leuten Schuldig bin, die dan nichts destweniger bezahlt

werden wollen sein vnd vielleicht, wie ich besorg, In mich aber mein vetter, den Rendtmeister, hart werden dringen, Bitt ich abermals E. f. g. in aller vnderthenigkeit, E. f. g. wollen mein gn[edig]st[er] herr vnd beschuetzer sein, dieweil ich Jhe weis goth nicht hab zubezalen E. f. g. wollen mir vnd den meinen also gnedig erscheinen vnd fur den anfall geben, wes die selb mit gnad erkennen Nach Ir f. g. gnediger, furstlicher mildigkeit. Damit solchs aber E. f. g. vmb so vilgelegener, auch ich derselben vmb bargelt zugeben nicht anlangen will, die selb wollen mich mit whar, es were honigk oder anders, wes mir vnd den mein, wie ermelt, E. f. g. mit gnaden Gunten, fur solchen anfall Jerlichen geben lassen, damit ich dy schuldner, wie gedacht, mocht stillen vnd mein Armes weib vnd kinder meiner lang gethaner getreuen dinst sich auch zuerfreuen hetten, dan ich Jhe, gnediger furst vnd herr, wils goth, der almechtig, nicht ein Rock, der gantz were, hab geredt dar zw vber zwei bettlein nicht vnd iij Casten, do ist In dem ainen das lein-gezett gantz von der hytz verschmoltzen etc. Bin also, g. h., letztlich E. f. g. gnediger, furstlicher vertröstung In aller vnderthenigkeit warte. Der liebe goth wol Eur f. g. mit gluckseliger, langer Regirung vnd gesundheit vor allem vbel zu Ehern seinem heiligen wort vnd dem gantzen landt zu trost erhalten vnd bewaren. Amen etc.

Eur F. G. alter, vndertheniger diner
Hans Weinreich.

[Beilage:] Herren Johan Weinreichs Supl[icati]on vberantwortt den 7. Januarij 1541. 1XX M[ark] fur die besoldung vnd ausspeisung, iij last honigk fur den genaden fhal auff drei Jhar zuempfhenn. Ist demnach ein verschreibung aufgericht worden.

Diets, wie volgt, Genedigister furst vnd herr, ist die begnadigung, so mir vnd meiner hausfraw vermug Irer f. g. verschreibung zur Mumel mit gnaden zugeben verschriben haben, wie volgt etc.

Nemlichen vff mein person haben mir Eur f. g. zu meinem leben mit gnad zugesagt zugeben Xl M. vnd ein Freien Tyschs zu hoff.

Nachmals, damit mein weib vnd kinder sich auch erhalten mochten, haben vns beden E. f. g. mit gnad zu vnserm leben gnediglich verschrieben:
xij schefffel korn,

i ochsen,
viij thon hern bir,
iiij achtel holtz.

Wan Nw, genedigster furst vnd herr, E. f. g. mir armen Mann Sambt meiner hausfraw vnd kinder so gnedig wolten sein, Alhie zu Königsberg mit gnad wolten lasen geben Fur den tischs vnd die besoldung zu meinem leben 1X M., Ein gnedige Steuer zur wonung nach E. f. g. gnedigem gefallen.

xij scheffel korn,
i ochsen,
viij thon bir aber dafur ein halb last maltz,
iiij achtel holtz aber In manglung des das gelt dofur.

Was den anfall belanget, wil ich In E. f. g. gnedigs gefallen, wes mir die selb fur whar nach Irer gelegenheit genediglichen zugeben gewilt, gestellet haben.

[Aktenvermerk:] Nachdem f[urstlich]e d[urchlauch]t zu Preußen etc., mein g[nedig]ster furst vnd her, verschiener zeit Hansen Weinrichen ein sechzig gut wegenschoß gnediglichen gegeben vnnd verschrieben vnnd Ihrenn f[urstliche]n g[nade]n, was sie einmhall zugesagt, zuhindertreiben mit nichten, sondern vielmher mit ernste, wie bißhero alle wege gescheenn, doruber zuhalten gebhuret, Ehr, der Weinreich, auch daßelbe die helfte noch bei seinem leben empfangen, so beuhelen Ire fe. dt. derselben Burggrafen vnd Rentkamer ernstlich, das sie gedachtes Hans Weinrichen nachgelaßener witwen das restende halbe sechzig guth wegenschoß vnverzuglich auch volgen laßen. An solchem volbringen sie fr. dt. beuhelichs meinung. Zu urkunt mit hochgedachter fr. dt. eigenen handen vnderschieden. Actum Königsbergk, den 3. Julij anno 66.

Relatio G. Durgitz.

[Aktenvermerk:] Com. prn. propria [Vielleicht: Commissio principis propria].

Id[em] consensit presentibus Schaulenborg.
Honstio, Morlino et caeteris.

[Aktenvermerk:] Hannsen Weinreichen nachgelasse ner witwen abschidt, den 3 Julj Anno 66.

R[ecessus oder Responsio?].

Vertimas

Šviesusis, kilmingasis kunigaikšti, maloningasis valdove. Linkėdamas Dievo malonės, laimingų Naujųjų metų ir reikšdamas savo prieraišumą ir paslaugumą, kuriuos J. k. m. jau seniai žinote. Maloningasis kunigaikšti ir valdove. Mane, seną Jūsų kunigaikštiškos malonybės tarną, spaudžia didelis vargas ir turiu apie jį Jums, savo maloningajam valdovui, su nuolankumu pranešti. Tikiuosi maloningojo Dievo pagalbos, ir kad J. k. m. kaip krikščionis ir pagirtinas šalies kunigaikštis atsižvelgsite į mane vargšą, mano žmoną ir mažą vaikelį su malone į ilgą mano ištikimą tarnybą, kurią aš tarnavau J. k. m. jau 34 metus ir mielai iki mano mirties tarnausiu. J. k. m. maloningai supraskite mano didelį skausmą ir nuostolį, kurį aš per ketverius ir pusę metų du kartus patyriau dėl gaisro ir pastatų ir dabar visiškai netekau visko, kas man priklausė, kaip mato te, ir pats esu jau senas, silpnas ir bejėgis dar ką nors statyti, be to, ir tai, ką turėjau, dar nėra apmokėta. Ir kad aš savo žmonai ir vaikams, būdamas tokio amžiaus, galėčiau kiek padėti, gerų žmonių padedamas čia ir Dancige su mano pusbroliu, rentmeisteriu pradėjau truputį prekiauti druska ir smulkiais prekėmis; tas man duodavo 300 markių ir daugiau. Visa tai man kartu su visais kitais dalykais dingo ir iš viso to neliko nė 20 markių. Ištikus tokiai nelaimei, aš nežinau kitos pagalbos, tik iš maloningojo Dievo ir Jūsų k. m. Todėl su didžiausiu nuolankumu prašau jus, J. k. m., teikitės maloningai atsižvelgti į mane, mano žmoną ir mano vargšus vaikus ir mums malonę, kokią J. k. m. Klaipėdoje¹ davėte, mums suteikti, kad aš savo žmoną ir vaikus ten galėčiau turėti, be to, kadangi aš neturiu pastogės nei būsto, Jūsų k. m. būkite toks malonus paskirti man sumą, kad aš galėčiau jį pagal galimybes išsinuomoti. Ką iš to J. k. m. norėsite man padaryti, aš palieku Jūsų kunigaikštiškajai nuožiūrai ir lieku su guodžiančia, nuolankia viltimi, kad J. k. m. nepaleisite manęs vargšo seno J. k.

¹ Orig. *Mumell, Mumel* – greičiausiai tai Klaipėdos pavadinimas, tačiau tuo nesame visiškai įsitikinę.

m. tarno ir pavaldinio elgetauti, bet maloningai man padėsite, kad aš, kol būsiu gyvas (tikiuosi, kad Dievas manęs čia ilgai nebelaikys, ir aš pats norėčiau, kad jis savo tėviška valia mane pas save pasišauktų), turėčiau galimybę pragyventi etc.

Antra vertus, kadangi J. k. m. man ir mano žmonai, kaip teiksitės maloningai prisiminti, esate žadėję palikimą, o aš dabar esu nuo gaisro nukentėjęs ir, be to, kaip jau sakiau, geriems žmonėms esu skolingas, nes jie vis dėlto nori, kad aš skolas grąžinčiau, ir tikriausiai, kaip aš bijau, smarkiai spaus mane ir mano pusbrolių rentmeisterį, dar kartą prašau J. k. m. su didžiausiu nuolankumu, J. k. m. teikitės būti mano maloningiausias valdovas ir globėjas, kadangi aš, Dievas mato, neturiu kuo sumokėti. J. k. m. teikitės man ir mano artimiesiems būti maloningas ir duoti šiam reikalui, kiek jūsų malonybei atrodys reikalinga, J. k. m. maloninga nuožiūra. Kad tas J. k. m. būtų patogiau, ir aš nenoriu prašyti jus grynųjų pinigų, bet teikitės duoti man prekiėmis, sakysime, medumi ar kuo nors kitu, ką man ir maniškiam J. k. m. teiktumėtės paskirti metams, kad aš galėčiau, kaip minėjau, nuraminti savo kreditorius ir kad mano vargšė žmona ir vaikeliai galėtų turėti naudos iš mano ilgos ir ištikimos tarnybos, kadangi aš, maloningasis kunigaikšti ir valdove, visagalis Dievas žino, neturiu netgi sveiko švarko, o ką jau kalbėti apie porą lovelių ir trejetą skrynių, nes vienoje drabužiai nuo karščio visiškai suiro etc. Taigi lieku laukti J. k. m. paguodos su didžiausiu nuolankumu. Maloningasis Dievas tegul saugo ir laiko J. k. m. laimingą, suteikia ilgą valdymo laiką ir sveikatą ir saugo nuo visų blogybių savo šventojo žodžio garbei ir visos šalies gerovei. Amen etc.

Jūsų K. M. nuolankus tarnas
Hans Weinreich

[Priedas:] Ponui Johannui Weinreichui pagal jo prašymą paskirti 1541 m. sausio 7 d. 70 markių algai ir maistui, 3 laštus medaus maloningai trejiems metams. Pagal sudarytą sąrašą.

Tai, Maloningasis kunigaikšti ir valdove, yra paskyrimas, kurį Jūsų k. m. man ir mano žmonai maloningai užrašėte Klaipėdoje¹, kaip toliau seka etc.

Mano asmeniui Jūsų k. m. paskyrėte 40 markių ir maistą iš rūmų. Be to, kad mano žmona ir vaikai galėtų pragyventi, mums abiems J. k. m. maloningai

užrašėte mūsų pragyvenimui 12 šefelių javų, 1 jautį, 8 statines alaus, 3 sieksnius malkų.

Maloningasis kunigaikšti ir valdove, J. k. m. man vargšui žmogui ir mano žmonai bei vaikams teikėtės būti maloningas, čia Karaliaučiuje suteikėte malonę maistui ir algai, man gyvam esant, 40 markių, maloningą mokestį už būstą, kaip J. k. m. maloningai patiko.

12 šefelių javų, 1 jautį, 8 tonas alaus, arba už tai pusę lašto salyklo, 3 sieksnius malkų, arba jų vietoje pinigų. Kai dėl šio atvejo, aš pasitikiu J. k. m. nuožiūra, ką jūs laikysite reikalinga, kaip jums patogiau man paskirti.

[Dorsalinis užrašas:] Po to, kai kunigaikštiškoji šviesybe Prūsijoje etc., mano maloningasis kunigaikšti ir valdove, įvairiu metu Hansui Weinreichui maloningai davėte 60 saikų ir užrašėte, ką Jūsų k. m. kartą pažadėjote, visada, kaip iki šiol, būdavo padaroma, jis, Weinreichas, gavo pusę dar gyvas būdamas, Jūsų k. š. įsakykite pilininkui ir rentkameriui rimtai, kad jie atiduotų Hanso Weinreicho našlei likusius 60 saikų. Taip Jūsų k. š. įvykdysite savo nurodymą. Dokumentas jūsų k. š. ranka pasirašytas. Actum Karaliaučius, [15]66 metų liepos 3 d.

Relatio G. Durgitz.

[Dorsalinis užrašas:] Com. prn. propria [galbūt: Commissio principis propria].

Id[em] consensit presentibus Schaulenborg.

Honstio, Morlino et caeteris.

[Dorsalinis užrašas:] Hanso Weinreico našlei paskirta Anno [15]66 liepos 3 d. R[ecessus arba Responsio?].

6.

Wolgeborne, Gestrenge, Achtbare, Ernueste herren, dieses Fürstenthumbs Preussen verordente Regenten, Gnediger, Grosünstige vnd gebietende herren etc. E. G. vnd ht. khan Ich meiner vnuermeidlichen notturfft nach zu ret-

tunge meiner ehren gehorsamlich nicht verhalten. Nachdem Ich mitt Johan Camerario Im Namen vnd vonwegen seines Weibes die tzeit heer meiner Erblichen anforderung halber nach tödtlichem abgang meines lieben vettern seligen Hansen Weinreichs Im Rechtzwang fur dem kneiphöffischen Stadtgerichtt bisdahero gestanden vnd nuhmer Im handel ordentlichen so weit vortgeschritten, das gemelter Camerarius gestriges tages seine schliesschriefft, damit er zum Vrteil, In massen Ich dann In gleichnus zuuor gethan, geschlossen, bey einem E. Gericht daselbst durch seinen Redner einlegen hat lassen, dorin er mich, wie Ich es In ablesen In eil vermercken hab können, erstlich der vnwarheit etzlich mahl, darnach eines falsches beschuldiget, Item mich einen geldvettern vnd sunsten mit allerley Ehrenrürigen worten an meinem bisdahero durch Götliche gnade erhaltenem gutten Namen zum hochsten vnd giftigsten antastet, Auch mit deme nicht auffhöret, sondern mit gleichem schmehen vortferet vnd Etzliche Fürstliche furneme Rethe nicht geringschetzig mit angreiffet, Welche dann one tzweifel Ires teiles, Wan Ich desselben famosi libelli ein abschriefft haben werde, was gemelte fürstliche Rethe angehet, gegen den Schmeher zuuerantworten werden wissen etc.

Welches alles, wie es mir vnuerhoffet vnd vnuerschuldet von Mehrgedachtem Camerario begegnet, als ist mir auch sölches mit stilschweigen zuumbgehen vnd zuerschmertzen zu Rettunge meiner Ehren kheines weges gelegen. Vnd weil Ich neben deme In gewisse erfarunge komme, das Camerarius diese tage ausserhalb landes sich mit seinem Weibe begeben wurde, Als hab Ich sölche meine beschwerung E. G. vnd Ht. hiemit vnterdienstlichen vermelden vnd tzum flehelichsten In aller gehorsam bitten wöllen. Weil mir solches, wie vorgemelt, zuuerantworten Ehren halben tzum nöchsten notturfftig vnd Camerarius an deme nicht gesetiget, das er In gemeltes meines lieben Vettern seligen gütter vnd alle verlassene haabe getreten, aus demselben sich tzur hochzeit Stadtlich gekleidet, dieselbe hochzeit auch daraus entrichten noch teglichen dauon Pancketiret vnd sich gegen die vorgenommene Reise nur Stadtlichen Irer beiden hohem stande nach, wie billich, gerichtet vnd fertig gemacht, Sondern vber dies alles mich auch an meinen Ehren Vnd hergebrachtem gutten namen verleumdet. E. G. vnd Ht. wöllen die gnedige verschaffung thun, vnd Camerario beuehlen vnd aufferlegen, das er ehe vnd zuuor sölchen Erenhandel, darzu Ich keine vrsache gegeben, vnd er denselben, wais nitt aus was hohen verstandt vnd geist, vnnötig angefangen, verantwortet vnd tzum

Endt gebracht, sich aus dem lande kheines weges begeben, sondern fuß halten vnd seines schmehandels abzuwarten schuldig sein soll. Dann da solche schmach vnd zugemessene vnbilliche vnd vnerweisliche Iniurien, Welche vor dem geschwornen Gericht vnd allen andern vmbstehenden öffentlich verlesen worden ist, also auff mir solte beruhen vnd Ich darüber zusehen, das er aus dem lande reisete vnd villeicht auch nicht so balde vnd Innerhalb Jares frist (dorin dan Iniuriarum actio experiret) widder kommen möcht, haben E. G. vnd ht. Irem hohen von Got gegebenen vnd beiwonenden verstandt nach leichtlich zucrachten, das es mir armen gesellen, als der sich von Jugent auff (ohn einigen ruhm zumelden) der Ehren vnd eines Erbarlichen verhaltens allenthalben bevliessen, viel zu schwer vnd vnleidlichen fürfallen würde. Ist demnach abermals an E. G. vnd ht. mein vnterdienstlich vnd gehorsam bitt, E. G. vnd ht. solche meine hobe bedrengnus vnd zunöttigung gnedig vnd günstighen erwegen, zu gemutt führen vnd die gnedige verordnunge zuthuen geruhen, domit sölicher Ehrenhandel möchte vor Camerarii Wegtziehen tzum ende gefüret vnd Ich dasselben entlediget werden. Daran thuen E. G. vnd ht. Irem hohen beuohlenen ambt gemes, vnd Ich bin solches vmb E. G. vnd ht. meiner geringikeit nach mit meinem armen vnd geringen vermügen zuuerdienen altzeit gehorsam vnd willig. Hiemitt von E. G. vnd ht. eine förderliche, gnedige antworth, weil der handel aus obengetzeigten vrsachen keine vertzögerung leiden khan, erwartende etc.

E. G. vnd. ht. gehorsamer diener
Adam Weinreich

[Aktenvermerke:]
Heilligenbeilische abschiede.

Adam Weinrich quer[ulans] bittet, dem Camerario auffzulegen, seine furhabende Reise einzustellen, damit er seine habende beschwer wider Ihne ausführen möge. etc.

Abschiede: f.

Die h[erren] Regenten wissen den Camerarium seinem bitten nach nicht anzuhalten. Do er aber beschwer wider Ihne zuhaben vermaint, hab er Ihne

vor seinem abreisen an geburlichen orthten zu beklagen vnd, do Camerarius der arten nicht selbst zu warten bedacht, wirdt er sonder zweifel einen volmechtigen oder aduocatus an seine stelle ordenen lassen.

Com. Corselitz czuberaten (?)

Actum Heiligenbeil 17 Junij 68.

Vertimas

Šviesiausiajam, kilmingajam kunigaikščiui ir valdovui Albrechtui, Brandenburgo ir Prūsijos markgrafui etc., mano maloningajam ponui.

Kilmingieji, griežtieji, gerbiamieji, garbingieji ponai, šios Prūsų kunigaikštystės regentai, maloningieji ir valdingieji ponai etc. J. m. ir aukšt. aš negaliu nepasiskusti savo didele nelaime ir reikalu apginti savo garbę. Po to, kai aš su Johannu Kamerarijumi dėl jo žmonos ir [vedamos] jos vardu, reikalaudamas mano paveldėtos bylos (mirus mielam mano pusbroliui velioniui Hansui Weinreichui) iki šiol bylinėjau si Knypavos miesto teisme ir jau buvau daug laimėjęs, minėtasis Kamerarijus vakar savo baigiamajame rašte, kuriuo jis sprendimą padarė, kaip ir aš panašiai prieš tai padariau, teisme savo kalbėtoją paskyrė, kuriuo jis mane, kaip aš skubomis skaitydamas pastebėjau, daug kartų apkaltino neteisingumu, be to, klasta, item mane sukčiumi ir kitokiais garbę žeidžiančiais žodžiais mano iki šiol su Dievo pagalba išsaugotą gerą vardą bjauriausiai ir nuodingiausiai užgavo, ir toliau nepalaužia to daręs, bet ir toliau panašiai šmeižia ir nepagarbiai kartu užsipuola keletą kunigaikštiskų kilnių tarybos narių, kurie tada, be abejo, savo ruožtu, kai aš turėsiu tos famosi libelli nuorašą, kai dėl minėtų kilnių kunigaikštiskų tarybos narių, prieš šmeižiką mokėsiu apginti etc.

Visa tai, kas man netikėtai ir be kaltės atsitiko dėl minėtojo Kamerarijaus, aš jokių būdu nenoriu tylomis praleisti ir iškentėti ir noriu savo garbę išgelbėti. Ir kai aš, be to, sužinau, kad Kamerarijus su savo žmona šiomis dienomis išvyksta iš krašto, turiu J. m. ir aukšt. šį savo skundą nuolankiai pranešti ir su visu klusnumu nuolankiai maldauti.

Kadangi man tai, ką minėjau, dėl garbės atsakyti yra labai svarbu ir Kamerarijus tuo nepasitenkina, jums minėtą mano brangaus mirusio pusbrolio

nuosavybę ir visą paliktą turtą pasisavino, iš jo vestuvėms puošniai apsirengę, pačias vestuves iš to surengė ir kasdien iš to puotauja ir prieš žadamą kelionę pagal savo aukštą kilmę prabangiai abu kaip dera išsirengė ir susiruošė, ir, be viso to, dar mano garbę ir mano iš seno gerą vardą šmeižia. J. m. ir aukšt. teikitės maloningą patvarkymą padaryti ir Kamerarijui įsakyti ir pavesti, kad jis tokio garbės įžeidimo, kuriam aš jokio preteksto nedaviau, o jis nežinia dėl kokių priežasčių ir supratimo be jokio reikalo pradėjo, už tai atsakytų, užbaigtų ir iš šalies jokių būdu neišvyktų, o pasiliktų ir turėtų palaukti, kol atsakys už garbės šmeižimą. Tada, kadangi tokia gėda ir man skirti neįrodomi ir neteisingi įžeidimai, kurie prieš prisiekusiųjų teismą ir visus aplinkui esančius viešai buvo perskaityti, taigi aš likčiau tarytum kaltas ir aš turiu ramiai žiūrėti, kaip jis iškeliaus iš šalies ir galbūt ne taip greitai per metus (kaip tai numato skriaudų išaiškinimo bylos) nenorės sugrįžti, J. m. ir aukšt. savo dideliu Dievo duotu ir turimu protu lengvai suprasite, kad man vargšui, kuris nuo pat jaunystės nesigirdamas garbę ir garbingą elgesį stengėsi išsaugoti, atsitiktų labai sunkus ir nepakeliamas dalykas. Todėl dar kartą nuolankiai ir būdamas klusnus prašau J. m. ir aukšt. atsižvelgti į mano didelę bėdą ir nemalonią padėtį, maloningai apsvarstyti ir teiktis padaryti maloningą potvarkį, kad toks garbės teismas prieš Kamerarijaus išvykimą būtų užbaigtas ir aš galėčiau iš jo išsivaduoti. Tuo J. m. ir aukšt. padarysite kaip dera jūsų aukštai padėčiai, o aš su nuolankumu pagal savo menkas išgales būsiu J. m. ir aukšt. visada klusnus ir paslaugus.

Laukdamas iš J. m. ir aukšt. palankaus, maloningo sprendimo, nes reikalas dėl anksčiau minėtų priežasčių negali būti atidėliojamas etc.

J. m. ir aukšt. klusnus tarnas
Adam Weinreich.

[Dorsalinis užrašas:] Heiligenbeilio sprendimai. Adamas Weinreichas skųsdamasis prašo nurodyti Kamerarijui atidėti savo ketinamą kelionę, kad jis savo turimą prieš jį skundą galėtų išspręsti etc.

Sprendimai: f.

Ponai regentai negali Kamerarijaus pagal jo prašymą sulaikyti. Bet kadangi jis mano turįs prieš jus skundą, jis turi jus prieš jums išvykstant reikiamose

įstaigose apskūsti, kadangi Kamerarijus pats neketina bylos laukti, jis, be abejo, paskirs savo vieton įgaliotinį arba advokatus.

Com. Corselitz nuspręsti (?)

Actum Heiligenbeilis [15]68 m. birželio 17 d.

Trečiojo, ketvirtojo ir šeštojo rašto šaltinis: GStaPK. XX. HA. EM. Tit. 139 k. Nr. 196. 7 Bl., penktojo rašto – ten pat, Nr. 196a. Bl. 1–4.

7.

An se[ine] churfürst[liche] d[urchlaucht] zu Brandenb[urg] im nahmen des h[errn] statthalters und der oberrhähte wegen anlegung einer druckerey an littauischen büchern in der stadt Tilsitt.

Durchlauchtigster churf[ürs]t, p[raemissis] p[raemittendis] gnediger herr oheimb, gnedigster herr.

Alß bey dem widerbrachten lieben frieden daß land sich wider zur reparation in allen stücken zubringen begriffen, so ist auch nicht unbillich von denen littauischen predigern erinnert worden, wie hochnöttig es sey, dem allerhöchsten seine christliche gemeinde auch in dem noch halb barbarischen volck mehr und mehr zerbauen; dahero denn sie unter anderen dazubehörigen mitteln desideriren, daß die zum gottesdienst benöttigten bücher in littauischer sprach, alß die Bibel, gesangbuch, Psalm und catechismuß, auch ein lexicon und andere schulbücher möchten gedrucket werden. Nun ist zwar Johann Reußner wegen seiner druckerey mitt einem privilegio, auch uff seine erben, versehen, hatt auch littauische literen sich geschaffet und nach dem littauischen compendio zum gesangbuch ein anfang gemacht. Es woll[en] aber damitt sehr langsame progress[ionen] sich creugen, in deme er in zwey jahre hero über 6 bogen, wie inliiegend von tilsischen pfarrern berichtet wird, zubracht, und lieber mitt anderer arbeit, die ihme unter hand stracks bezahlet wird, sich occupiret. Die weil aber dennoch hochnöttig, daß, den gottesdienst zufordern, solche fürhabende wercke auch befördert werden, und in des Reußners privilegio außdrücklich zubefinden, und halten wir unß, unsern erben und nachkommen-

der herrschaft außdrücklich bevor, da oftbesagter Reußner oder seine erben und nachkommen an der druckerey wolten mangel sein laßen etc. etc., daß alßdann unß freystehen solle, dieses privilegium zuendern, zumindern auch gantz und gar aufzuheben und anderen zuzuwenden etc.

Alß haben wir den an unß gebrachten vorschlag eines buchdruckers von Rostock, Michel Buckens, in rath und fernere erwegung genommen, an e[ur] g[nedigste] d[urchlaucht] auch hiemitt gehorsambst und unterthänigst bringen sollen, ob derselben gn[edig]st gefiele, des Reußners privilegium in etwan [?] zulimitiren, und eine buchdruckerey, fürnemblichen umb der littauischen bücher willen, in der stadt Tilsit anzustellen. Es wolte des ortes wegen der abgelegeneheit von hier des Reußners seiner officin wenig abbruchs geschehen, solch werck aber sich weit beßer dann hier fordern laßen, weil die prediger auß den amthern Tilsit, Ragnitt und Insterburg wieder näher alle cooperiren und sich der arbeit, welche nicht eines menschen, so viel mehr annehmen könten. Unterdeßen könnte doch dem Reußnern mitt einigen reservatis sein privilegium im übrigen, besonders an den scholasticalien, warumb es ihme am meisten zu thun, conserviret werden.

Wie hierunter des allerhöchsten ehre allein gesucht wird, also seind wir von e[urer] g[nedigsten] d[urchlaucht] dero umb derselben ehre bekandtem eiffer nach gn[ediger] und gn[edig]st[er] verordnung gehorsambst und unterthänigst gewertig.

Ihr fürst[licher] g[ne]d[iger] d[urchlaucht] h[err] statthalter und h[erren] oberrhätthe sämbt[lich] sub[scripti].

Datum 4 Julii 1662.

Vertimas

Jo Kunigaikštiskai Brandenburgo Šviesybei nuo pono gubernatoriaus ir vyriausių tarėjų dėl lietuviškų knygų spaustuvės steigimo Tilžėje.

Šviesiausiasis Kunigaikšti, praleidus tai, ką reikia praleisti, Maloningasis Globėjau, Maloningiausiasis Valdove, stojus ilgai lauktai taikai, kraštas pradė-

jo uoliai atsigauti visose srityse, tad dabar vertėtų prisiminti lietuvių kunigus ir tai, kaip svarbu Aukščiausiojo garbei nuolat stiprinti šios dar pusiau laukinės tautos krikščioniškas parapijas ir be visų kitų priemonių pasirūpinti, kad būtų išspausdintos lietuviškos knygos, reikalingos meldžiantis bažnyčioje, kaip Biblija, giesmynas, psalmynas ir katekizmas, taip pat žodynas bei kitos mokslui reikalingos knygos. Tiesa, šiuo metu Johannas Reusneris, turintis privilegiją spaustuvei sau ir savo vaikams, taip pat įsigijo lietuviškas raides ir, išspausdinęs lietuvišką Kompendiumą, ėmėsi giesmyno. Tačiau šis darbas vyksta labai lėtai ir, kaip praneša kunigai iš Tilžės, per dvejus metus išspausdinti tik šeši lankai, o jis pats dabar linkęs verčiau imtis tokių darbų, kurie iš karto duoda pelną. Lietuviškos religinės knygos apeigų metu yra labai reikalingos ir jų leidimas turi būti skatinamas, nors Reusneriui suteiktoje privilegijoje aiškiai pabrėžta jų svarba, mes manome, jog mūsų vaikams ir anūkams būtų kur kas daugiau naudos, kadangi daug kartų minėtasis Reusneris ar jo įpėdiniai neįstengs atlikti šio darbo ir t. t., jeigu mums būtų suteikta teisė šią jo privilegiją pakeisti, apriboti arba visiškai ją panaikinus perduoti kam nors kitam ir t. t.

Mes gavome spaustuvininco iš Rostoko – Michelio Buckenso – siūlymą ir, gerai jį apsvaistę, išdrįsime nuolankiai atsidavę pranešti apie tai Jūsų Maloningajai Šviesybei, kad teiktumėtės kažkaip apriboti Reusneriui suteiktą privilegiją ir leistumėte įsteigti Tilžėje spaustuvę, kuri spausdintų pirmiausia lietuviškas knygas. Kadangi Reusnerio spaustuvė yra gana toli nuo Tilžės, ji nepatirs didelių nuostolių, be to, lietuviška spaustuvė čia yra kur kas labiau reikalinga, nes pamokslininkai iš Tilžės, Ragainės ir Įsruties apskričių galėtų lengvai susiburti ir nuveikti kur kas daugiau, negu įstengtų vienas žmogus. Tuo tarpu Reusneriui suteiktoji privilegija galėtų būti su tam tikromis išlygomis išsaugota, nurodant spausdinti daugiausia scholastines knygas. Siekdami kuo labiau pasitarnauti Aukščiausiam, kreipiamės į Jūsų Maloningąją Šviesybę tikėdamiesi maloningo potvarkio, kurį nuolankiai atsidavę vykdysime.

Jo Kunigaikštiškosios Maloningosios Šviesybės ponas gubernatorius ir ponai vyriausieji tarėjai asmeniškai pasirašė.

Data: 1662 m. liepos 4 d.

Šaltinis: GStaPK. XX. HA. EM. Tit. 139 k. Nr. 3.

Magnifice Domine Rector
Amplissimi Domini Senatores.

Ew. Magnif. und Groß Achtbarkeit werden verhoffentlich annoch in frischem Gedächtnüs tragen, welcher gestalt ich stracks auf Ew. Magnif. und Großachtbarkeit unterthänigster suppliciren an Sr. Churfl. Durchl. Aö 1639 von Rostock anhero vociret und zu einem Buchdrucker auff und angenommen worden, mit Seel[igen] Lorentz Segebaden wittibin, wegen conservirung meiner ertheilten Privilegien nicht allein in einem sehr schweren und kostbaren Proceß gerathen, sondern auch denselben auff meine eigene unkosten biß in das 1658 ste Jahr continuiren und außführen müßen. Nun hatte ich woll verhoffet, dz ich nach so langwieriger bedrückung und molestien endlichen zur ruhe kommen solte, und meiner so woll in foro Regio, alß beým Churfl. Tribunal erstrittenen Rechtens nach dem Churfl. Anno 1640 den 5 Octobr. mir ertheiletem gnädigsten Privilegio völlig und fruchtbarlich genießen sollen; allein es ist an dem nicht gnug, daß Pasche Mense, ungeachtet des Sonnen Klaren Buchstabens der Churfl. alhier beygefügten begnädigung, krafft welcher mir allein die Opuscula Scholastica zu drucken nachgegeben, nach ergangnem Decreto Electorali biß auff gegenwärtige Stunde mit allerhand Scholasticalien an Cathechismis und Evangelien bücher druckung mir einen unerträglichen eintrag gethan, und mit nicht geringer vilipendirung Churf. hohen Autorität und dero Decreten dennoch continuirlich zu meinem gantzlichen ruin dabey verharret, So untersteht sich itzo Herr Magister Klein littauischer PfarrHerr zu Tilsit meinen Juri quaesito zu contraveniren maßen er unlängsten umb anlegung einer Littauischen Büchdruckerey in erwehnter Stadt Til[si]t bey Sr. Churfl. Durchl. zu sollicitiren sich unterfangen, wan dan dieses sein ansuchen ersichtlich wieder mein Churfl. Privilegium läuffet, und weder Sr. Churfl. Durchl. noch dem gantzen Lande profitlich, in betracht derselbe Littausche buchdrucker sich mit den Littauischen Büchern nicht werde ernehren, sondern andere sachen, so vielleicht zu höchstem præjudici der Academie außschlagen dörrften, drücken wolte, mein Churfl. Privilegium und mit Ew. Magnif. und GroßAchtbark[eit] auffgerichteteten vergleich mir alßdan wenig helfen, und ich also alle auffgewante unkosten auff meiner Buchdruckerei so viel Jah-

re her, umbſonſt gethan haben würde. Zum anderen von Zeit der Marggräffſchen Regierung dieſes Herzogthums Preußen biß zu gegenwertiger Stunde keine Littauifche buchdruckerey geweſen, ich aber mit großen und ſchweren unkoſten die Littauifchen buchſtaben habe ſchneiden und gießen laßen müßen, und ſolches zwar auff antrieb H. M. Kleinen, der mir aber woll dreymahl die buchſtaben, welche ich mit ſo großem ſchaden verfertigen laßen, geändert, Ihm auch auff mein eigene unkoſten ohn Zuzuß eines einzigen Schillings ſeine Grammaticam und Compendium auff fein Papier gedruckt, dieſe bücher aber. weil ſie nicht abgehen, in dem in Jahr und Tag nicht 1. Exemplar verkaufft über 1000 Marck ſchaden gelitten. Alß gelanget an Ew. Magnif. und Großachtbark[eit] mein demüthiges bitten, dieſelben geruhen mich bey meinem Churfl. Privilegio und auffgerichtem vergleich zu ſchützen und handhaben, und nicht zuſtatten, dz eine Littauische Buchdruckerey möge auffgerichtet werden, ſolches ümb Ew. Magnif. und Großachtbar[keit] bey jederzeit ſchuldigſtermaßen zubedienen erböthigen.

Ew. Magnif. und Groß Achtbark[eit]

Dienſtwilligſter
Johan Reüßner
Churfl. und Acad. Buchdrucker

Vertimas

Magnifice domine Rector,
Amplissimi Domini Senatores,

Jūsų Aukštybė ir Didenybė dar tikriausiai nepamiršo, ko esu neseniai nuolankiai maldaavęs dėl 1639 metais Jūsų Kunigaikštiskai Šviesybei iš Rostoko atsiųsto prašymo, kurį palaikė vienas spaustuvininkas ir velionio Lorentzo Segebadės našlė, suspenduoti man suteiktą privilegiją, dėl to aš ne tik buvau įveltas į sunkų ir ilgą procesą, bet ir turėjau tęsti jį savo lėšomis iki pat 1658 metų. Dabar po tokio ilgai varginusio rūpesčio tikėjau si pagaliau atsikvėpti ir džiaugtis nugalėjusia teisybe kunigaikščio teisme bei kunigaikštiskojo tribunolo pripažinta teise nevaržomai ir vaisingai naudotis kunigaikštiska privilegija, suteikta

man 1640 metų spalio 5 dieną, bet, deja, Pasche Mense, nepaisydamas to, kas aiškiausiai maloningai pasakyta čia pridėtoje kunigaikštiškoje privilegijoje, kurioje *tik man vienam suteikta teisė spausdinti Opuscula Scholastica, išleidus Decreto Electorali* [kurfiūrsto dekretą. – D. K.] *iki pat šios dienos spausdina visokias scholastines knygas, kaip katekizmai ir evangelijos, darydamas man didžiulius nuostolius* ir, nė kiek nepaisydamas didelio kunigaikščio autoriteto bei jo dekreto, siekia mane visiškai sužlugdyti; negana to, dabar dar išdrįso Tilžės lietuvių klebonas ponas magistras Kleinas pažeisti mano teises ir neseniai kreipėsi į Jūsų Kunigaikštišką Šviesybę, prašydamas leidimo minėtame Tilžės mieste *įsteigti lietuviškų knygų spaustuvę*, nors šis jo ketinimas pirmiausia prieštarauja man suteiktai kunigaikštiškai privilegijai, be to, tai nenaudinga nei Jūsų Kunigaikštiškai Šviesybei, nei visam kraštui, nes spaustuvininkas vien iš lietuviškų knygų nepragyventų ir tikriausiai, darydamas didžiulę skriaudą Akademijai, imtųsi spausdinti ir kitokias knygas, tada manęs nebeišgelbėtų Jūsų Aukštybės ir Didenybės man suteikta privilegija, o visos mano per daugelį metų į spaustuvę įdėtos lėšos nueitų vėjais. Kita vertus, nuo tos dienos, kai šią Prūsijos kunigaikštystę pradėjo valdyti markgrafas *iki pat šios dienos nėra buvusios nė vienos lietuviškos spaustuvės, o aš su didžiausiomis išlaidomis pasirūpinau išraižyti ir išlieti lietuviškas raides* ir tai padariau, beje, paskatintas p[ono] m[agistro] Kleino, kuris tris kartus perdirbinėjo tas raides, tuo padarydamas man didžiulius nuostolius ir kurio gramatiką ir Kompendiumą išspausdinau ploname popieriuje savo lėšomis, negavęs iš šalies nė vieno šilingo, tačiau šios knygos visai neturėjo paklausos ir iki šios dienos nebuvo parduotas nė vienas jų egzempliorius, o aš patyriau 1000 markių nuostolį. Todėl kreipiuosi į Jūsų Aukštybę ir Didenybę pagalbos ir globos atsidavusiam Jūsų tarnui, turinčiam kunigaikštišką privilegiją, nuolankiausiai prašydamas neleisti steigti lietuviškos spaustuvės, esu pasirengęs visada visomis jėgomis pasitarnauti

Jūsų Aukštybei ir Didenybei.

Jūsų nuolankus tarnas

Johan Reußner

kunigaikščio [rūmų] ir Akademijos spaustuvininkas.

Šaltinis: GStaPK. XX. HA. EM. Tit. 139 k. Nr. 169. Bl. 43.

P[raesen]s s[criptum] 17 Jun. 1743
 Allerdurchlauchtigſter, Großmächtigſter
 König
 Allergnädigſter König und Herr.

Ew. Königl. Majestæt wird es nicht unbekandt ſeyn, welch einen weitläufigen Proceß die Verwittibte Camer. Secretairin Reußnerin uns drohet, in dem ſie den Gebrauch unſerer, von Ew. Königl. Majestæt verliehenen Privilegien, als Eingriffe in ihre Gerechtfahme einſiehet, und dahero bey Ew. Königl. Majestæt Hoff. Lager eine Comiſſion extrahiret hat. In diesen Troublen müſen wir zu unſerer nicht geringen Beſtürzung vernehmen, wie ein gewiſſer Menſch, Namens Krugschank, bey Ew. Königl. Majestæt hochverordneten Gumbinniſchen Kriegs- und Domainen-Camer ſich gemeldet, auch eine Ertheilung eines Privilegii zu Stiftung einer neuen Druckerey in Gumbinnen ſollicitiret. Nun müſen aber E. Königl. Majestæt wir allerunterthänigſt und nothdringlichſt vorſtellen, wie dieſer Krugschank, wenn er in ſeinem Geſuch reuhsiren ſolte, nicht anders thun würde, als uns in unſeren oneroſe acquirirten Privilegiis zu beeinträchtigen, die hieſige Buchdruckereyen, welche ſeit wenigen Jahren zu einer ziemlichen Perfection gediehen, wieder zu der vormahligen Unvollkommenheit zu bringen, unſere Nahrung uns zu entziehen, und das Publicum zu benachtheiligen. Denn wie

1. dergleichen neue Druckerey in Gumbinnen gar nicht nöthig iſt, indem die allhie in Königsberg etablirte Druckereyen nicht nur Preußen, ſondern auch mehrere Länder zu verlegen vermögen, auch in denen benachbarten Oertern, als Dantzig, Elbing, Braunsburg Druckereyen etabliret ſind, bey welcher Anzahl die Königsbergiſche Druckereyen ſich kaum conſerviren können, ja die eine davon, nemlich des Martin Eberhard Dorns ſo wenig Arbeit hat, daß der Eigenthümer davon kaum im Stande iſt, eine Druckerey davon zu unterhalten, und ſein Brod kümmerlich zu erwerben; So würde

2. dergleichen in Litthauen anzulegende neue Druckerey beſonders mir, dem Martin Eberhard Dorn zum größten Nachtheil gereichen, indem gemäß meinem Privilegio, meine Buchdruckerey zum Behuff derer Evangelischen Kirchen in Litthauen beſonders begnadiget worden, mir ſolche über 2000 Thlr kostet, welches gantz augenſcheinlich verlohrengehen müſte, wenn noch eine neue Buchdruckerey in Litthauen geſtiftet werden ſolte. Solten aber Ew. Kö-

nigl. Majestæt es nöhtig finden, daß in Litthauen eine besondere Druckerey angeleget werde, so würde ich unter gewissen Conditionen mich selbst bequemen dahin zu gehen, und mit meiner wohleingerichteten Druckerey, davon unter andern das im vorigten Jahre abgedruckte Gefangbuch des Lobwaßers Zeugen kan, dem Publico gewiß bessere Dienste thun, als dieser Krugschank welcher weder einige Capacitæt zu diesem Metie erwiesen, noch auch im Stande ist, eine Druckerey in solchen Stand zu setzen. Ew. Königl. Majestæt geruhen

3. in Gnaden zu erwegen, wie viele Mühe und Kosten wir bereits verwandt, bis wir unsere Druckereyen in den Stand gesetzt, daß sie anitzo keiner einzigen in Deutschland was nachgeben; Wenn nun zu Unterhaltung eines solchen Werkes, besonders zu Anschaffung derer Typen und Lettern beständig Unkosten erfordert werden, und die Menge derer hiesigen und benachbarten Druckereyen unseren Profit schon genug eingeschränket, so ist es offenbahr, daß wir außer Standes gesetzt werden würden, auf unsere Preßten das nöhtige zu verwenden, und tüchtige Leute dazu zu halten, mithin das Publicum sich an schlechten und incorrecten Abdruck würde müssen begnügen laßen, zu geschweigen, daß wir durch dergleichen Schwächung unserer Nahrung gäntzlich den Muht würden sinken laßen, und es doch gleichwohl so wenig verdienet, um des imaginirten Profits eines einzigen Mannes wegen, in unserer Nahrung zurücke gesetzt zu werden, als es Ew. Königl. Majestæt darann gelegen, daß deroelben getreue Unterthanen bey ihren allergnädigst ertheilten Privilegiis an den Bettelstab gerahten. Solchemnach flehen Ew. Königl. Majestæt wir nohtdringlichst und allerunterthänigst an, es nicht zu gestatten, daß dieser Krugschank uns und das publicum mit seiner intendirten Druckerey beschwere, vielmehr denselben abzuweisen, und uns bey denen allergnädigst verliehenen Gerechtigkeiten und Privilegiis allerhuldreichst zu schützen. die wir in tieffster Devotion ersterben

Cönigsberg
d. 11 Juny.
1743

Ew. Königl. Majestæt.
Allerunterthänigste
Johann Heinrich Hartung.
Martin Eberhard Dorn.
Daniel Christoph Kanter.

[Aktenvermerk:] Die hiesige privilegirte Buchdruckern, Johann Heinrich Hartung; Martin Eberhard Dorn, und Daniel Christoph Kanter, thun allerunterthänigst Gegenvorstellung, da sie vernomen, daß ein gewisser Krugschank in

Gumbinnen eine neue Druckerey zu etabliren suche, bitten ihn damit abzuweisen, und sie bey ihren Privilegiis zu schützen.

Vertimas

Šis raštas rašytas 1743 m. birželio 17 d.

Šviesiausiasis, galingiausiasis Karaliau,
Maloningiausiasis Karaliau ir Valdove,

Jūsų Karališkoji Didenybė veikiausiai žino, kokį ilgą procesą ketina prieš mus pradėti rūmų sekretoriaus Reusnerio našlė, kuri mūsų naudojimąsi Jūsų Karališkosios Didenybės suteiktąja privilegija laiko savo teisių pažeidimu ir todėl kreipėsi į Jūsų Karališkąją Didenybę, prašydama sudaryti dvaro išvykoje komisiją. Būdami dėl to susirūpinę, staiga savo nuostabai sužinojome, kad dar kažkoks žmogus, pavarde Krugschankas, kreipėsi į Jūsų Karališkosios Didenybės įkurtus Karo ir duomenų rūmus Gumbinėje, prašydamas ir jam suteikti privilegiją naujai spaustuvei įsteigti. Dabar mes esame priversti kuo skubiausiai ir nuolankiausiai pranešti Jūsų Karališkajai Didenybei, kas atsitiktų patenkinus jo norą, nes tai, be abejonės, pažeistų mūsų teises, kurios numatytos privilegijoje, ir mūsų spaustuvės, jau daugelį metų pavyzdinčiai klestinčios, vėl turėtų vargti kaip pačioje pradžioje, o mes netektume savo duonos kąsnio ir visuomenei būtų padaryta didelė skriauda.

Kadangi

1) tokia nauja spaustuvė Gumbinėje visiškai nereikalinga, nes Karaliaučiuje veikiančios spaustuvės įstengia patenkinti ne tik Prūsijos, bet ir daugelio kitų žemių poreikius, be to, kaimyninėse žemėse, kaip Dancigas, Elbingas, Braunsburgas, taip pat yra įsteigtos spaustuvės, kurios savo gausumu konkuruoja su Karaliaučiaus spaustuėmis, iš kurių viena, būtent Martino Eberhardo Dorno, taip menkai aprūpinta darbu, kad jos savininkas vos išgali ją išlaikyti ir iš savo amato pramisti.

Todėl

2) tokia nauja Lietuvoje steigiamą spaustuvę būtų didžiulė skriauda ypač man, Martinui Eberhardui Dornui, nes pagal man suteiktą privilegiją mano spaustuvė aprūpina knygomis pirmiausia Lietuvos evangelikų bažnyčias, jos išlaikymas man kaštuoja daugiau kaip 2000 talerių ir turėtų, be abejonės, žlug-

ti, jeigu Lietuvoje būtų įsteigta nauja spaustuvė. Tačiau jeigu Jūsų Karališkoji Didenybė nuspręstų, jog Lietuvai reikia tokios ypatingos spaustuvės, tai galėčiau pats to imtis, nes mano spaustuvė tikrai pajėgi, o tai, be kita ko, gali paliudyti pereitais metais išspausdintas Lobwasserio giesmynas, ir duoti visuomenei kur kas daugiau naudos negu tas Krugschankas, kuris pasirodė nepajėgus tokiam darbui ir neištengs įrengti tokio lygio spaustuvės.

Jūsų Karališkoji Didenybė, teikitės

3) maloningai atsižvelgti į tai, kiek mes įdėjome pastangų ir lėšų, kol mūsų spaustuvės pasiekė tokį lygį, jog gali drąsiai konkuruoti su kiekviena Vokietijos spaustuve, ir jeigu dabar jų išlaikymui, ypač naujų ženklų ir raidžių įsigijimui prireiks didelių nuolatinių išlaidų, o didelis vietinių ir kaimyninių spaustuvių skaičius ir taip riboja mūsų pelną, tai visiškai aišku, kad mes nebeišgalėsime aprūpinti savo spausdinimo staklių ir išlaikyti gerus darbininkus, todėl visuomenei teks tenkintis prastais ir nekokybiškais spaudiniais, o ką jau kalbėti apie tai, kad mes, gaudami iš to skurdų pelną, visiškai prarasime optimizmą, ir tikrai nėra verta dėl įsivaizduojamo vieno vienintelio žmogaus pelno atimti iš mūsų duoną, o Jūsų Karališkąją Didenybę pastatyti į nemalonią padėtį, kai Jo ištikimiems valdiniam, gavusiems maloningąją privilegiją, liks tik elgetos lazda. Todėl karščiausiai ir nuolankiausiai meldžiams Jūsų Karališkąją Didenybę neleisti, kad šitas Krugschankas mūsų ir visos visuomenės nenaudai įkurtų savo spaustuvę, atmesti jo prašymą, o mums, turintiems maloningai suteiktas teises ir privilegijas, rodyti palankumą ir suteikti globą, kurios mes nusižeminę ir atsidavę prašome Jūsų Karališkosios Didenybės.

Karaliaučius,
1743 m. birželio 11 d.¹

Nuolankiausiai
Johann Heinrich Hartung.
Martin Eberhard Dorn.
Daniel Christoph Kanter.

[Dorsalinis užrašas:] Čionykščiai privilegijuoti spaustuvininkai Johannas Heinrichas Hartungas, Martinas Eberhardas Dornas ir Danielius Christophas Kanteris nuolankiausiai kreipiasi pagalbos sužinoję, kad kažkoks Krugschankas bando įsteigti Gumbinėje naują spaustuvę; jie prašo atmesti pastarojo sumanymą ir apginti juos, turinčius privilegijas savo spaustuvėms.

Šaltinis: GStaPK. XX. HA. EM. Tit. 139 k. Nr. 133. Bl. 11–14.

¹ Pradžios ir pabaigos datų dienos skiriasi.